

Společné aktivity rodiny a školy pro podporu čtenářství

Václav Mertin

o nicneříkající frázi, ale o realitu a ve skutečnosti i faktickou nezbytnost. Čtení se totiž nelze naučit jinak než čtením. Vlastně je to mnohé zopakování písmenek, slov a vět, které dovede dítě k automatizaci této činnosti. Pak už nemusí přemýšlet o tom, zda konkrétní písmenko je *m* nebo *n*, *b* nebo *d*, ale automaticky mu naskočí to správné. Vyspělý čtenář čte naráz a zcela automaticky řadu běžných slov i slovních spojení, čímž se čtení zjednodušuje a zrychluje.

Když dítě dospěje k automatizaci čtení, může veškerou energii věnovat porozumění textu. Teprve tehdy dospěje ke smyslu čtení. Zjednodušeně říkáme, že nejprve se dítě učí číst, a když se to naučí, tak se prostřednictvím čtení může učit (nebo číst pro zábavu). Samozřejmě to není tak, že nejprve zvládá pouze techniku čtení a teprve pak se snaží porozumět obsahu. Oba procesy probíhají paralelně, nicméně na začátku učení přece jen věnuje dítě víc času osvojení technické stránky čtení.

Škola však nemá podmínky a nikdy je mít nebude, aby všechny děti mohly dospět během vyučování k automatizaci čtení. Potřebné množství času nezbytné k tomu, aby se každé dítě naučilo číst, je mnohonásobně větší než to, které je s to škola poskytnout. Snad jen u dětí, které se naučily číst prakticky samy, a tak vlastně školní výuku v této oblasti ani nepotřebují. Jenže takové děti obvykle čtou doma samy dobrovolně i bez naléhání dospělých.

Ostatní děti musí tedy cvičit čtení také doma. A v průběhu let školní docházky jde o stovky hodin. A vedle toho bychom si s nimi měli i ve školním věku hodně povídat – z hlediska rozvoje čtenářských dovedností je zapotřebí bohatá slovní zásoba. Zpravidla musíme počítat s tím, že dítěti alespoň zpočátku čtení úplně nejde, vyžaduje od něj soustředění a značné úsilí, takže se nám moc hodí, když jsme je v předcházejícím období na čtení dobře naladili, že jsme mu předčítali, že jsme mu ukázali, jak je čtení pěkné. I když už dítě umí číst, doporučuji kombinovat čtení dítěte s příspěvkem dospělých. Při předčítání příběh lépe ubíhá; když kousek čte dítě a část rodiče, snadněji se lze dostat na jeho konec. Není třeba se obávat, že dítě nebude chtít číst samo, když mu budeme předčítat. Záleží vždy na dospělých, kolik přečtou oni a kolik dítě.

Uvedl jsem sice, že rodiče mají povinnost rozvíjet čtenářské dovednosti dítěte, ale rovněž od učitelů očekáváme, že budou učit dítě číst tak dlouho, dokud tuto dovednost nezvládne. Jestliže se dnes domníváme, že na výuku čtení většinou stačí čtyři školní roky, a pak už se předpokládá, že dítě číst umí, jde o evidentní chybu. Části dětí tato doba jednoduše nestačí a je nutné ve výuce pokračovat. Doklad pro to, že škola v tomto směru neplní zcela své poslání, spatřujeme v počtech funkčně negramotných v České republice.

Ještě jedna okolnost hraje důležitou roli. Zatímco menší dítě ke čtení donutíme silou, u staršího už je to mnohem obtížnější, až zcela nemožné. Je proto nutné, aby rodina i škola povzbuzovaly zájem dítěte o čtení, aby mu ukazovaly, jak je čtení přitažlivé, a ne aby ze čtení dělaly otravnou povinnost. Zkušenosti ukazují, že někdy rodiče i učitelé dělají všechno pro to, aby čtení dítěti zošklivili. Jde například o to, že dítě musí číst jeden text třikrát a víckrát, což bývá pořádná otrava. Rovněž povinná (doporučená) četba klasické literatury málokdy dítě zaujme. Nejsem si jistý, jestli učitelé si na chvíle večerního odpočinku po náročném dnu vezmou Kafkův Zámek nebo Dostojevského Zápisky z podzemí. Vkus se časem mění, podobně vyjadřovací prostředky, kulisy, problémy, které děti řeší, a tak musíme připustit, že mnohé dnešní děti nemusí bavit moje milované dětské knihy Robinson Crusoe, Hrdina Nik, dokonce ani Tři mušketýři. Rodiče by také neměli brát čtení jako běžnou volnočasovou aktivitu, ale úplně běžnou vyučovací lekci, která zvyšuje vzdělávací možnosti dítěte.

Rodiče mají právo mít na řadu požadavků odlišný názor, než zastává škola. Přesto v případě některých aktivit se velmi přimlouvám za maximální možnou jednotu obou institucí. Platí to např. právě pro čtení. Rodiče

mohou pro své dítě vybírat takové knížky, které pokládají za nevhodnější. Nicméně měli by s dítětem hodně číst. Škola by naopak měla respektovat zaměření dětí a vyučovat čtení knížkami podle jejich zálib a vkusu.

© 2000-2010 Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové · pujcovna@svkhk.cz · knihovna@svkhk.cz